

KIELEMME KÄYTÄNTÖ

Rektioseikkojen tarkastelua

2.

Olen Virittäjässä 1957 (s. 450—) tarkastellut nykysuomen rektioseikkoja ja todennut, että niissä on paljon horjuvaa ja hylättävää käyttöä. Esitän tällä kertaa etupäässä uusia rektiotaupauksia, joita ei olisi hyväksyttävä ja joille ei saa tukea esimerkiksi Nykysuomen sanakirjasta. Useimmiten tällöin on kysymys substantiiviin tai adjektiiviin liittyvästä määritteestä, tavallisimmin illatiivissa olevasta. Yleisimmin tämän sijamuodon asemesta olisi käytettävä postpositioilmausta.

1. Illatiivi korvattava postpositioilmauksella 'jonkin suhteen'.

— — hänen arkuutensa *kritiikkiin*. Ne epäsuorat epäilyt — — ulkopoliittisen linjan *aitouteen* — —. Tietäen mestarin suuren herkkyyden *kaikkeen*, mitä hänestä sanotaan — —. Kirkolla vanha kanta naimattomien *yhdyselämään* (otsikko). Englanti ei ole muuttanut kantaansa Itä-Saksan *tunnustamiseen*. Hänen lausuntonsa tuossa vaiheessa oli jyrkän kielteinen Outokummun kuparikaivoksen *mahdollisuuksiin*.

Voidaan myös sanoa: arkuus kritiikille; herkkyys kaikelle; aitoutta koskevat epäilyt, Itä-Saksan tunnustamista koskeva kanta.

2. Illatiivi vaihdettava postpositioilmaukseen 'jonkin kanssa'.

Tämä muoto on myös sopusoinnussa hänen taiteensa *lämpimään ja naiviin inhimillisyyteen* — —. — — toiminnan ei katsota olevan sopusoinnussa maamme *ylläpitämiin ystävällisielisiin suhteisiin* toisten

valtioiden kanssa (niiden ystävällisten suhteiden kanssa, joita maamme ylläpitää muihin valtioihin). Alvar Aallon uusi luomus sopusoinnussa Kauppatorin *vanhaan arkkitehtuuriin* (otsikko). Tärkeätä oli selvittää välit *Venäjään*.

3. Illatiivin sijaan postpositioilmaus 'jotakin kohtaan'.

Hänen ihailunsa [*elokuva*]tähtiin — —. — — lausui muuten haastattelijalle suuren ihailunsa *näihin oopperoihin*. — — *näkökohtiin* on — — osoitettu erittäin suurta ymmärtämystä ja myötämielisyttä (tautofonian välttämiseksi: näkökohtien suhteen). — — hänen ankaran taiteellinen pieteettinsä *musiikkiin*.

4. Illatiivin asemesta pitäisi olla jokin muu sija.

Lausunnon antaminen *valitukseen* (valituksesta) — —. Yhteismarkkinat ja Euratom varmin tae elintason *nousuun* (noususta) (otsikko). — — on olemassa toiveita uuden edistysaskeleen *saavuttamiseen* (saavuttamisesta). Mutta hänen henkilöillään on aina jäljellä toiveensa *parempaan*, ennen kaikkea itsensä *toteuttamiseen* (toiveensa paremmasta jne.). Eikä hänellä olisi mitään toiveita sen [asenteen] *muuttamiseen* — — (muuttamisesta).

Toisinaan on substantiiviamäärittävä elatiivi korvattava muulla sijalla tai postpositioilmauksella.

1. Elatiivi korjattava illatiiviksi.

Kuvitettu katsaus — — parranajokoneiden *ominaisuuksista* (ilmoituksen otsikko). — — esittää katsauksen talvi-kuukausien *työttömyydestä*. — — osoittanut liian suurta kiinnostusta Puolan *sisä-*

politiikasta (sisäpolitiikkaan, sisäpolitiikkaa kohtaan). Tietoisuus tilapäisen luotoavun mahdollisuudesta saattaa vahvistaa lainanottajan uskoa luotonsaannin *mahdollisuudesta* — —. Varsin yleinen on ollut ja lienee vieläkin usko *sosialistisesta ihannevaltiosta* — —. Kertaakaan en ole menettänyt uskoani liikkeemme *lopullisesta voitosta*.

2. *Elatiivi vaihdettava inessiiviin*: — — seikkoja, joiden osuus päätöksen *perusteluista* on huomattava.

3. *Elatiivin tai inessiivin sijaan postpositiiv ilmaus 'jonkin suhteen'*.

Pessimismiä Ruotsin *elintarvikehinnoista*. Optimismia Neuvostoliiton *kannasta* (otsikko). Kahdenlaista ilmaa *uudesta systeemistä* [jäähallottelussa] (otsikko). Pääministeri tiedusteli eduskuntaryhmien kantaa virkamiesten *palkoissa*.

Allatiivin epäsuomalaisista käyttöä.

Syy tyttöjemme *tappiolle* oli voimien puute (tappioon). — — tähdentäen tällaisen työtaakan haitallisia vaikutuksia opiskelijoiden *terveydelle* (terveyteen). — — sillä [verotuksella] on mitä turmiollisin vaikutus elinkeino- ja tuotantoelämän *laajenemiselle* (laajenemiseen) — —. Alkuvuosina oltiin innostuneita *kouluhankkeelle* (kouluhankkeeseen). Englanti pysyy solidaarisena *USA:lle* (USA:ta kohtaan, USA:n kanssa) (otsikko). Meillä on siinä [lajissa] mahdollisuuksia *mitaleille* (mitalimahdollisuuksia, mahdollisuuksia päästä mitaleille).

Postpositiiv ilmaus korvattava illatiivilla.

Epäedulliset tullisuhteet *Venäjän kanssa* pahensivat kriisiä. Pääministeri Hrushchev on katkaissut neuvottelukosketuksen *pääministeri Macmillanin kanssa*. — — toiveita Suomen pikaisesta assosioitumisesta *EFTA:n kanssa*.

Verbin määritteiden muoto on vakiintuneempi kuin substantiivin ja adjektiivin. Hylättävää rektiota ei ole paljon, eivätkä virheet ole tavallisesti

kovin hämmästyttäviä: Pienien valtojen olemassaolo perustuu — — sopimusten *kunnioittamiselle* (kunnioittamiseen). Liikepankkien antolainaus kehittyi samansuuntaisesti kuin ottolainaus, *jolle* se pääasiassa perustui (johon). — — pidätetty epäiltyä *murhaan* ja *muihin rikoksiin* (murhasta ja muista rikoksista). Jos kokous epäonnistuu *luomaan* edes rajoitettua ratkaisua Berliinin *kysymykseen*, on siitä vahinkoa (epäonnistuu pyrkiesään luomaan tai ei onnistu luomaan edes osittaista ratkaisua Berliinin kysymyksessä). Jännitys purkautuu *sanoihin* (sanoiksi). Tämä kaikki pätee niistä Saima Harmajan *runoista* — — (niiden Saima Harmajan runojen suhteen). — — tekijän mietelause — — pätee myös näytelmän *esittäjiin* (esittäjien suhteen). Sama pätee *muihinkin tieteisiin* (muidenkin tieteiden suhteen). — — tämä pätee varsinkin *neuvostolaisiin kirjailijoihin* (neuvostolaisten kirjailijain suhteen). Ihmiskunta tuntee olonsa *turvattomampana* kuin koskaan (turvattommamaksi). — — kertomukset eivät oikein täsmää *toisiinsa* (keskenään). Vain ylen harvat veisaavat viisi enemmistön *tavoille* ja *ajatuksille* ja kulkevat omaa tietään (tavoista ja ajatuksista). *Minua* Pasternakin kirja on imponoinut — — (minuun).

Eräissä tapauksissa sanonta on korjattavissa vain siten, että koko lause *tapa muutetaan*: [Tulos] turvaa suurin piirtein kauppapoliittiset etumme *muihin EFTA-maihin* (suhteessamme muihin EFTA-maihin). Mutta näille suomalaisen kirjallisuuden kormelle suurelle tutkijalle on yhteistä intohimo *totuudellisuuteen* — — (esim. intohimoinen kiintymys totuudellisuuteen). — — Stalin ja Molotov eivät tuntenet pienintäkään kiinnostusta piskuisen kommunistikomppanian *kohtalosta* — — (eivät olleet vähääkään kiinnostuneita). Matkailu *Suomeen* ylittää kaikki entiset ennätykset — — (Suomeen suuntautuva matkailu). Tämä teoria *magiasta* ja *uskonnosta* on ollut lähtökohtana — — (magiaa ja uskontoa koskeva teoria). Näihin

[onnitteluihin] on liittyvä toivo ja usko siitä, että — — työ jatkuu vireänä (se usko ja toivo, että). — — mikä tulos vaaleilla on *hallitukseen* — — (hallituksen muodostamisen kannalta). Kammo *kestävyysharjoitteluun* turha (kestävyysharjoitteluun kohdistuva kammo, kammo *kestävyysharjoittelua* kohtaan).

Jos määrite liittyy yhdyssanaan, se ei tietenkään voi kohdistua vain sanan alkuosaan, sillä jälkiosa (perusosa) on aina yhdyssanan pääosa. Aivan epäloogisia ovat seuraavien virkkeiden kursorivoidut ilmaukset: Heillä ei ole ollut mitään todellista *vaikutusmahdollisuutta asioiden kulkuun*. *Sopeutumislaajuus eri ruokalajeihin* on kaupungeissa suurin. — — alentavat *vastustuskykyämme muihin sairauksiin*. Pitäisi sanoa esim.: Heillä ei ole ollut mahdollisuutta todella vaikuttaa a. k. Eri ruokalajeihin sopeutuminen on laajinta kaupungeissa. — — alentavat *kykyämme vastustaa muita sairauksia*. — Urheilukielessä käytetään

sellaista perin muodotonta sanontaa kuin *kilpailukiello Ruotsiin*. Kävisi ehkä laatuun ilmaisutapa: Ruotsissa kilpailemista koskeva kiello.

Kaksi vastustettavaa rektiotaapaa, joista edellisessä kirjoituksessa oli puhe, näkyy pyrkivän yhä yleisemmäksi: *merkitys johonkin* ja *pettyä johonkin* pro *merkitys jollekin* ja *pettyä jonkin suhteen*. Esim. Tunnustan tutkimuksen merkityksen tämän kirjan *syntyyn*. Säällä näyttää meillä olevan yllättävän suuri merkitys *äänestysvilkkautteen* (parasta olisi sanoa: vaikutus *äänestysvilkkautteen*). — Ruotsin lehdistö *pettynyt Yhdysvaltain asenteeseen* (otsikko). FLN *pettynyt de Gaullen politiikkaan*. [Lausujan] *ääneen* olin *pettynyt*. — Äidinkielen opettajan ei odottaisi kirjoittavan: Hyvin paljon merkitsevä rinnastuksen *syntymiseen* oikein valitut otsikot.

Huomioni ovat etupäässä sanoma-lehdistä.

E. A. SAARIMAA